(30)

પ્ર.૧ (અ) નીચેના પાઠની પૂર્તિ કરો. (૧૦)

૧. દયામય ધર્મ **એ ત્રણ તત્ત્વ સાર સંસાર** અસાર.

૨. ઈણમેવ **નિગ્ગંથં પાવયણં સચ્ચં અણુત્તરં** કેવલિયં.

૩. વત્થ વિહિં **વિલેવણ વિહિં પુપ્ફ વિહિં આભરણ વિહિં ધૂપ વિહિં** પેજ્જ.

૪. આસને બેસીને **કરયલ સંપરિગ્ગહિયં સિરસાવત્તં મત્થએ અંજલિ કટ્ટુ** એવં વયાસી.

૫. ૧૪ લાખ **સાધારણ વનસ્પતિકાય ૨ લાખ બેઈન્દ્રિય ૨ લાખ તેઈન્દ્રિય ૨ લાખ ચૌરેન્દ્રિય ૪ લાખ** નારકી.

(આ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. આપણો જૈન ધર્મ કોણે બતાવેલો છે?

જ. રાગ–દ્વેષ રહિત, કેવળજ્ઞાની જિનેશ્વર ભગવંતોએ જૈન ધર્મ બતાવેલો છે.

૨. વર્તમાને દશમું વ્રત સંક્ષેપમાં કઈ રીતે કરવામાં આવે છે?

જ. વર્તમાને દશમું વ્રત ૧૪ નિયમોથી કરવામાં આવે છે?

૩. સાંજે શા માટે પ્રતિક્રમણ કરવું જોઇએ?

જ. દિવસે પાપ લાગે છે માટે સાંજે પ્રતિક્રમણ કરવું જોઇએ.

૪. સાધુ–સાધ્વીને કેવા આહાર–પાણી વહોરાવી શકાય?

જ. સાધુ–સાધ્વીને સૂઝતા નિર્દોષ અને અચેત આહાર–પાણી વહોરાવી શકાય.

૫. શ્રેષ્ઠ તપ કયું છે? તેને કોણ નમસ્કાર કરે છે?

જ. શ્રેષ્ઠ તપ બ્રહ્મચર્ય છે. તેને દેવતા નમસ્કાર કરે છે.

૬. પ્રથમ શિક્ષા વ્રત કયું છે? તેના અતિચાર કેટલા?

જ. નવમું સામાયિક વ્રત. તેના અતિચાર પાંચ છે.

૭. ગુરુના ગુણગ્રામ કરતા શબ્દોના નામ લખો.

જ. કલ્લાણં, મંગલં, દેવયં, ચેઈયં.

૮. પાંચમા વ્રતમાં અનાચાર કેવી રીતે લાગે છે?

જ. લોભ આદિને કારણે જાણી જોઇને ધારેલી મર્યાદાનું પાલન ન કરવું તે અનાચાર છે.

૯. જૈનોની કુળદેવી કઈ? બીજા વ્રતની કોટિ કેટલી? કેવી રીતે?

જ. અહિંસા, છ કોટિ–૨ કરણ અને ૩ યોગ.

૧૦. સાધુને જઘન્ય કેટલું જ્ઞાન હોય છે? શ્રાવક કાળ કરીને ક્યાં જાય છે?

જ. સાધુને જઘન્ય અષ્ટ પ્રવચનનું જ્ઞાન હોય છે. શ્રાવક વૈમાનિકના ૧૨ દેવલોક, ૯ લોકાંતિક સુધી જાય છે.

(ઇ) નીચેના શબ્દોના મૂળ પાઠ લખો. (૫)

	જવાબ
૧. સાચા જૈન માર્ગ વિરુદ્ધ	**ઉમ્મગ્ગો**
૨. સમકિતની શ્રદ્ધા	**સમ્મત્ત સદ્દહણા**
૩. શરીરથી	**કાઈઓ**
૪. ફૂલની માળા, ચંદન વગેરે	**માલાવન્નગ**
૫. મર્દન કરવા યોગ્ય તેલની જાત અને પ્રમાણની મર્યાદા	**અબ્ભંગણ વિહિં**

(ઈ) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો. (૩)

	જવાબ
૧. ફલગ	**પાટિયું, પાટ આદિ**
૨. વાહણ વિહિં	**બેસવા માટે વાહનની જાત અને સંખ્યાની મર્યાદા**

૩. એગવિહેણં	**એક જોગે**
૪. આગારેહિં	**આગારોથી**
૫. ગાંઠડી છોડી	**ખીસાં કાતરી**
૬. ઠાએમિ	**એક સ્થાને બેસીને કરું છું**

(ઉ) અહીં આપેલા શબ્દો કયા પાઠમાં આવે છે તે લખો. ૧. જાડી ૨.છોડી ૩. જાણી ૪. ભાડી **(૨)**

	જવાબ		જવાબ
૧. જાડી	**બીજા ખામણામાં**	૨. છોડી	**ત્રીજા વ્રતમાં**
૩. મંડી	**બીજા શ્રમણસૂત્રમાં**	૪. ભાડી	**સાતમા વ્રતમાં**

(૫૦)

પ્ર.૨ (અ) છ આરાના આધારે લખો. (૨૦)

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૦)

૧. પહેલા ચાર કલ્પવૃક્ષના અર્થ લખો.

જ. ૧) મધુર રસવાળા ફળના કલ્પવૃક્ષ ૨) રત્નજડાવ ભાજન (વાસણ) ના કલ્પવૃક્ષ ૩) ૪૯ જાતિના વાજિંત્રના કલ્પવૃક્ષ ૪) રત્નજડાવ દીવાના કલ્પવૃક્ષ.

૨. અવસર્પિણીના બીજા આરે પાંસળી, ચોથા આરે ગતિ, ઉત્સર્પિણીના પહેલા આરે આયુષ્ય, છટ્ઠા આરાનું નામ લખો.

જ. અવસર્પિણીના બીજા આરે બેસતા પાંસળી ૧૨૮ અને ઉતરતા આરે ૬૪.
ચોથા આરે ગતિ પાંચ–નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય, દેવ, સિદ્ધ.
ઉત્સર્પિણીના પહેલા આરે બેસતા આયુષ્ય ૧૬ વર્ષ અને ઉતરતા આરે ૨૦ વર્ષ.
છટ્ઠા આરાનું નામ સુષમ સુષમ.

૩. ઉત્સર્પિણી કાળમાં અને એક કાળચક્રમાં ધર્મકાળ કેટલો?

જ. ઉત્સર્પિણી કાળમાં એક ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમમાં ૪૨૦૦૦ વર્ષ ઉણા + ૮૪ લાખ પૂર્વ ૩ વર્ષ ૮।। મહિના.
એક કાળચક્રમાં ધર્મકાળ માત્ર ૨ ક્રોડાક્રોડા સાગરોપમ + ૮૫ લાખ પૂર્વમાં ૬૨૯૯૨ વર્ષને ૭ મહિના ઉણા.

૪. દુર્ભિક્ષ, દુકાળ, કુલકર, તથૈતિ, બિલ અને કૂટ એટલે શું?

જ. દુર્ભિક્ષ – વરસાદ પડે, થોડો પાક પણ ઊગે પરંતુ તે ક્ષેત્રમાં અનાર્યતાને કારણે ભિક્ષા મળવી દુર્લભ હોય, દુકાળ – વરસાદ ન પડે, પાક ન ઊગે એવો કાળ, કુલકર – વ્યવસ્થાસ્થાપક/માંડલિક રાજા, તથૈતિ – કહો છો તેમ કરીશ, બિલ – ગુફા, કૂટ – શિખરનો આકાર.

૫. ભરત રાજાને કેટલા સંદેશા મળ્યા? કયા કયા? પાંચમા આરામાં કેવળજ્ઞાન કેટલા વર્ષ રહ્યું? મહાવીર સ્વામી ક્યારે મોક્ષમાં ગયા?

જ. ભરત રાજાને બે શુભ સંદેશા મળ્યા : ૧) પ્રભુને કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઈ ૨) ભરતના શસ્ત્રાગારમાં સુદર્શન ચક્ર (ચક્ર રત્ન) ઉત્પન્ન થયું. પાંચમા આરામાં કેવળજ્ઞાન ૬૦ વર્ષ અને ૩।। મહિના રહ્યું.
મહાવીર સ્વામી આસો વદ અમાસ (આગમિક કારતક વદ અમાસ) ના દિવસે મોક્ષમાં ગયા.

(૨) ખાલી જગ્યા પૂરો. (૫)

	જવાબ
૧. ...... માં અસંખ્યાતા દ્વીપ અને અસંખ્યાતા સમુદ્રો છે. તેના મધ્યભાગમાં ...... છે.	**તિર્ચ્છાલોક, અઢીદ્વીપ**
૨. જુગલિયાના ક્ષેત્રમાં ભૂમિની .... ને કારણે શરીર ગળી જાય છે.	**સ્નિગ્ધતા, સરસતા**
૩. ઉત્સર્પિણી કાળના ત્રીજા આરે ...... પાંસળી અને ...... આહારની ઈચ્છા થાય.	**૩૨ અને ૧૬, રોજ**
૪. અવસર્પિણી કાળના પાંચમા આરામાં .... અને .... ની દાઢ ઘણી થશે.	**ઉંદર, સર્પ**
૫. એક અવસર્પિણી કાળમાં .... પુરુષો જન્મ ધારણ કરે છે.	**૬૩, શ્લાઘનીય**

(૩) જોડકા જોડો. (૫)

		જવાબ
૧. હુંડ સંસ્થાન	મહાવીર સ્વામી	**પાંચમો આરો**
૨. સ્વાતિ નક્ષત્ર	પાંચમો આરો	**મહાવીર સ્વામી**
૩. જુગલિયા	છટ્ઠો આરો	**અકર્મભૂમિ**
૪. અભિજિત નક્ષત્ર	અકર્મભૂમિ	**ઋષભદેવ સ્વામી**
૫. ચાર પાંસળી	ઋષભદેવ સ્વામી	**છટ્ઠો આરો**

(આ) કર્મપ્રકૃતિના આધારે લખો. (૨૫)

(૧) વ્યાખ્યા લખો. (૬)

૧. ઉદ્વર્તન – **જીવના પરિણામને કારણે પૂર્વે બાંધેલા કર્મની સ્થિતિ અને અનુભાગ (રસ) ને વધારવા તે.**

૨. પરાઘાત નામ – **જેના ઉદયથી જીવ બીજા માટે અજેય બની જાય, બીજાને પ્રભાવિત કરે.**

૩. તપ વિહીન – **તપ કરવાની વિશિષ્ટ શક્તિ ન મળે.**

૪. દંસણ અંતરાયેણં – **તે દર્શન અને દર્શનીના જોવાના ચશ્મા વગેરે સાધનોમાં અંતરાય પાડે.**

૫. ઝૂરણયાએ – **તરફડાવે, ઝૂરણા કે વિયોગ કરાવે.**

૬. ભય – **જેના ઉદયથી ડર ઉત્પન્ન થાય.**

(૨) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૧૪)

૧. જ્ઞાનાવરણીય અને મોહનીય કર્મે કયો ગુણ રોક્યો છે? દર્શનાવરણીય અને અંતરાય કર્મ કોના સમાન છે?

જ. જ્ઞાનાવરણીય કર્મે અનંત જ્ઞાન ગુણ અને મોહનીય કર્મે વીતરાગતાનો ગુણ રોક્યો છે.
દર્શનાવરણીય કર્મ રાજાના દ્વારપાળ સમાન અને અંતરાય કર્મ રાજાના ભંડારી સમાન છે.

૨. અશાતા વેદનીય કર્મની સ્થિતિ અને બે બોલ આવતા હોય તેવી પિંડ પ્રકૃતિના નામ લખો.

જ. અશાતા વેદનીય કર્મની સ્થિતિ જઘન્ય એક સાગરોપમના સાત ભાગ કરીએ તે માંહેના ત્રણ ભાગ ને એક એક પલ્યનો અસંખ્યાતમો ભાગ ઊણી ઉત્કૃષ્ટ ત્રીસ ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમ.
ગંધના બે ભેદ – સુરભિ ગંધ, દુરભિ ગંધ
વિહાયોગતિના બે ભેદ – પ્રશસ્ત વિહાયગતિ અને અપ્રશસ્ત વિહાયગતિ.

૩. આયુષ્ય કર્મનો અબાધાકાળ અને ભોગવવાના પ્રકાર લખો.

જ. આયુષ્ય કર્મને અબાધાકાળ નથી અને ચાર પ્રકારે ભોગવે – ૧) નારકી, નારકીનું આયુષ્ય ભોગવે ૨) ૨) તિર્યંચ, તિર્યંચનું આયુષ્ય ભોગવે ૩) મનુષ્ય, મનુષ્યનું આયુષ્ય ભોગવે ૪) દેવ, દેવનું આયુષ્ય ભોગવે.

૪. અનાદિ કર્મનો અંત આવે કે નહિ? કેવી રીતે? ગોત્ર કર્મના ભેદ લખી કેટલા પ્રકારે બાંધે?

જ. અનાદિ કર્મનો અંત આવીએ શકે છે. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપની આરાધના દ્વારા આત્માએ શુદ્ધ કરીને સિદ્ધ બની શકાય છે.
ગોત્ર કર્મના બે ભેદ – ઊંચ ગોત્ર આઠ પ્રકારે બાંધે અને નીચ ગોત્ર આઠ પ્રકારે બાંધે.

૫. સારો સ્વર કયા કર્મના ઉદયે મળે? તે કર્મમાં આવતા સ્વરના નામ અને વ્યાખ્યા લખો.

જ. સારો સ્વર શુભ નામ કર્મના ઉદયે મળે. ઈષ્ટ સ્વર : મનને ગમે તેવો સ્વર, કંઠ મધુર હોય. કાંત સ્વર : વારંવાર સાંભળવાનું મન થાય તેવો કમનીય સ્વર. પ્રિય સ્વર : સામેની વ્યક્તિને પ્રિય લાગે તેવો સ્વર. મનોજ્ઞ સ્વર : સામેની વ્યક્તિના મનને ગમે તેવો સ્વર.

૬. જીવ ક્યારે અને શેનો આશ્રય લઈને પુરુષાર્થ કરે છે? કર્મના કારણે શેની સિદ્ધિ થાય છે?

જ. જ્યારે જીવમાં વિવેક પ્રગટે છે ત્યારે જન્મ–મરણરૂપી સંસારથી મુક્ત થવા માટે સમ્યગ્ જ્ઞાન, સમ્યગ્ દર્શન, સમ્યગ્ ચારિત્ર, સમ્યગ્ તપરૂપ મોક્ષમાર્ગનો આશ્રય લઈને પુરુષાર્થ કરે છે.
કર્મના કારણે પુનર્જન્મ–ભવ પરંપરાની સિદ્ધિ થાય છે.

૭. કર્મોની વિવિધ અવસ્થા કેટલી છે? છેલ્લી પાંચ અવસ્થાના નામ લખો.

જ. કર્મોની વિવિધ અવસ્થા ૧૨ છે. ૮) ઉપશમ, ૯) નિદ્ધત, ૧૦) નિકાચિત, ૧૧) ક્ષયોપશમ, ૧૨) ક્ષય.

(૩) કયા કર્મની કઈ પ્રકૃતિ છે? **(૫)**

૧. સૂરણનો ત્યાગ કરવો – **ભૂત અનુકંપા – શાતા વેદનીય.**

૨. લગ્ન પ્રસંગે દહેજની માંગ કરવી – **તીવ્ર લોભ – મોહનીય કર્મ.**

૩. કથની–કરણી એકસમાન હોય – **શુભ નામ કર્મ – અવિસંવાદ યોગ.**

૪. કોઇ બીજાએ બનાવેલા ગીત પોતાના નામે છપાવવા – **જ્ઞાનાવરણીય કર્મ – નાણ નિન્હવણિયાએ.**

૫. મારે જે કરવું હશે તે હું કરીશ, કોની હિંમત છે કે જે મને રોકી શકશે – **ગોત્ર કર્મ – બળ મદ.**

(ઇ) સાધુ–સાધ્વીને ગોચરી વહોરાવવાને આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. **(૫)**

૧. કોના માટે રાખેલા આહાર–પાણી સાધુ–સાધ્વીજીને વહોરાવી શકાય નહિ? (૨×૨)

જ. ગાય–કૂતરા આદિ તિર્યંચ માટે રાખેલા હોય, દેવ–દેવી–નૈવેદ્ય–બલિ માટેની વસ્તુ હોય, ગરીબોના દાન માટે, પુણ્ય/શ્રાદ્ધ આદિ માટે, બાવા–સાધુ માટે બનાવેલ કે રાખેલ વસ્તુ વહોરાવી શકાય નહિ.

૨. રસોઈ તૈયાર ન હોય તો શું કરવું જોઇએ? કેવી જગ્યાએ રાખેલી વસ્તુ વહોરાવાય નહિ?

જ. રસોઈ તૈયાર ન હોય તો સુપાત્રદાનનો લાભ ગુમાવવો નહિ. ઘી, ગોળ, સાકર આદિ કોઇ વસ્તુ વહોરાવીને સુપાત્રદાનનો લાભ લેવો.

જે કષ્ટથી ઉતારવી પડે તેમ હોય તેવી માળિયા પર રાખેલી વસ્તુ વહોરાવવી નહિ.

૩. નિર્દોષ આહાર–પાણી વહોરાવનારને શું લાભ થાય છે? (૧)

જ. નિર્દોષ આહાર–પાણી વહોરાવનારને સંયમીની અનુમોદના અને કર્મનિર્જરાનો લાભ થાય છે.

(૧૦)

પ્ર.૩ વાર્તાના આધારે ....

(૧) નીચેના પ્રશ્નોના બે થી ત્રણ લીટીમાં જવાબ લખો. **(૮)**

૧. ભગવાન શેનો આહાર કરતા હતા અને કયું પાણી પીતા હતા? તેમની પત્નીનું નામ શું હતું? (૨×૪)

જ. અંગૂઠો ચૂસવાની અવસ્થા વીત્યા બાદ ઋષભદેવ દેવકુરુ અને ઉત્તરકુરુ નામની અકર્મભૂમિમાંથી દેવો દ્વારા લાવવામાં આવેલા કલ્પવૃક્ષોના ફળોનું જ ભોજન કરતા હતા અને ક્ષીરસમુદ્રનું પાણી પીતા હતા. તેમની પત્નીનું નામ સુમંગલા અને સુનંદા હતું.

૨. દ્રહ કઈ નગરીમાં હતું? તે કેવું હતું?

જ. દ્રહ વારાણસી નગરીમાં હતું. જે હંમેશાં શીતળ જળથી પરિપૂર્ણ, અનેક પ્રકારના કમળોથી શોભતું હતું. તે દ્રહ દર્શનીય, અભિરૂપ એટલે કે અત્યંત સુંદર, આનંદપ્રદ અને સૌના આકર્ષણનું કેન્દ્ર બની ગયું હતું.

૩. ભગવાનની દેશના સાંભળીને કામદેવ શ્રાવકે શું કહ્યું?

જ. હે ભગવન્ ! હું નિર્ગંથ પ્રવચનમાં શ્રદ્ધા કરું છું, વિશ્વાસ કરું છું, રુચિ કરું છું, આદર કરું છું, પરંતુ હું ગૃહનો ત્યાગ કરી દીક્ષા લેવા અસમર્થ છું. આથી પ્રભુ આપની પાસે ૫ અણુવ્રત, ૩ ગુણવ્રત અને ૪ શિક્ષાવ્રત એમ ૧૨ વ્રતધારી શ્રાવકધર્મને ગ્રહણ કરવા ઈચ્છું છું.

૪. જ્યારે ઋષભદેવ ભગવાન હસ્તિનાપુર પધાર્યા ત્યારે કોને સ્વપ્ન આવ્યું? તેઓ ભગવાનના શું થતા હતા?

જ. શ્રેયાંસકુમાર તેઓ બાહુબલીના પૌત્ર અને સોમપ્રભ રાજાના પુત્ર હતા એટલે ઋષભદેવ ભગવાનના પ્રપૌત્ર હતા.

સુબુદ્ધિ શેઠ તેઓ નગરમાં રહેતા હતા.

સોમપ્રભ રાજા બાહુબલીના પુત્ર અને ઋષભદેવ ભગવાનના પૌત્ર હતા.

૫. ગુપ્તિથી શું મળે છે? (૧×૨)

જ. ગુપ્તિથી સમાધિ અને સદ્ગતિ મળે છે.

૬. કામદેવ શ્રાવક કેવું જીવન પસાર કરવા લાગ્યા?

જ. સાધુ ભગવંતોને ૧૪ પ્રકારનું નિર્દોષ દાન આપી ધર્મમય જીવન પસાર કરવા લાગ્યા.

પ્ર.૪ નીચેના કાવ્યની પૂર્તિ કરો.

૧. વળી ખંધક **સંન્યાસી, રાખ્યો ગૌતમ સ્નેહ, મહાવીર સમીપે પંચ મહાવ્રત લેહ...**
તપ કઠણ કરીને, ઝોંસી આપણી દેહ, ગયા અચ્યુત દેવલોકે, ચવી લેશે ભવ છેહ.

૨. શ્રી ભરતેશ્વે**રના, હુઆ પટોધર આઠ, આદિત્ય જશાદિક, પહોંચ્યા શિવપુર વાટ...**
શ્રી જિન અંતરના, હુવા પાટ અસંખ્ય, મુનિ મુક્તે પહોંચ્યા, ટાળી કર્મના વંક.

૩. વળી **પુંડરિક રાજા, કંડરિક ડગિયો જાણ, પોતે ચારિત્ર લઈને, ન ઘાલી ધર્મમાં હાણ...**
સર્વાર્થસિદ્ધ પહોંચ્યા, ચવી લેશે નિર્વાણ, શ્રી જ્ઞાતાસૂત્રમાં, જિનવરે કર્યા વખાણ.

૪. વળી **કૃષ્ણરાયની, અગ્રમહિષી આઠ, પુત્ર વહુ દોયે, સંચ્યા પુણ્યના ઠાઠ...**
જાદવકુળ સતીયાં, ટાળ્યો દુઃખ ઉચાટ, પહોંચ્યા શિવપુરમાં, એ છે સૂત્રનો પાઠ.

૫. વીરપેં **વ્રત લઈને, બાંધી તપની તેગ, ગયા વિજય વિમાને, ચવી લેશે શિવ વેગ...**
ધન્ય થાવર્ચ્ચા પુત્ર, તજી બત્રીસે નાર, તેની સાથે નીકળ્યા, પુરુષ એક હજાર.

જય – જિનેન્દ્ર